

Замша А. В.,
кандидат психологічних наук

ЧИСЛОВІ КВАНТИФІКАТОРИ В УКРАЇНСЬКІЙ ЖЕСТОВІЙ МОВІ

Лінгвістичні особливості жестових мов описані достатньо вибірково, а окремі національні жестові мови залишаються вкрай малодослідженими. Зокрема це стосується й української жестової мови [2, с. 13]. Якщо окремі аспекти лексичного складу української жестової мови ще більш-менш висвітлювалися в наукових джерелах, то граматична система національної жестової мови досі залишається «білою плямою» в сучасному мовознавстві [1].

В українській жестовій мові аналогічно як й у інших національних жестових мовах еволюційно сформувалася низка схожих способів творення певних граматичних категорій. Однією з таких граматичних категорій є категорія числа. Втім на сьогодні є лише поодинокі наукові розвідки щодо способів вираження кількості в національних жестових мовах.

Найбільш системне дослідження цього питання здійснив Т.МасНаджан, виокремивши стратегії творення числа в ганській жестовій мові. Так, вчений виокремив три основні стратегії вираження кількості в жестовій мові: лексичну, морфологічну, граматичну. Лексична стратегія полягає у вираженні значення кількості шляхом використання жестів ВСІ¹, БАГАТО, РІЗНІ тощо, які додаються до жесту, що передає значення того, на кількість чого вказується. Морфологічна стратегія передбачає зміну жесту-основи шляхом інкорпорування, коли відбувається запозичення конфігурації руки, що позначає кількісний «числівник» (числожест), який замінює конфігурацію жесту, що передає основне значення. Наприклад така стратегія використовується в жестах ДВА, ТРИ, ... ДЕСЯТЬ МІСЯЦІВ, які утворюються саме через заміну конфігурації руки на ту, що використовується у відповідних кількісних числожестах ДВА, ТРИ ... ДЕСЯТЬ, при збереженні руху, локалізації, орієнтації долоні жесту

---

¹ Великими літерами позначаються жестові одиниці жестових мов.

МІСЯЦЬ. Граматична стратегія передбачає застосування в реченні кількісних числожестів [3, с. 15].

На нашу думку, при розгляді числових квантифікаторів української жестової мови варто зосередитися на детальному розгляді перших двох способів вираження кількості, оскільки саме в цих умовах йдеться про числові квантифікатори як структурний елемент цілісної мовної одиниці. Адже у виокремленій Т.МасНаджан лексичній стратегії творення кількості числові жести БАГАТО, ВСІ тощо втрачають власне значення і подаються злито з жестом-основою. В такий спосіб утворюються складений жест, а не дві різні жестові одиниці.

Категорія числа української жестової мови має свої особливості, поряд з іншими жестовими мовами, що насамперед зумовлено специфікою показу кількісних числівників. Так в українській жестовій мові жести, які позначають кількість від одного до п'яти є одnorучними, а від шести до десяти є дворучними. Водночас є низка жестових мов, зокрема американська жестова мова, лінгвістичні особливості якої є найбільш висвітленими на сучасному етапі розвитку мовознавства, у яких жести на позначення кількості від шести до десяти передаються одnorучними жестами. Зазвичай жестові мови, в яких кількість може передаватися дворучними числожестами, мають групу жестових одиниць на позначення різних типів множини – двоїну, троїну, чотириїну, п'ятиїну, шестиїну, семиїну, восьмиїну, дев'ятиїну, десятиїну [4, с. 269]. Натомість для жестових мов, які використовують одnorучні кількісні числожести, притаманно диференціація множини з точною кількістю на двоїну, троїну, чотириїну та п'ятиїну.

Аналіз жестових одиниць української жестової мови слугує підґрунтям для запропонування класифікації числових квантифікаторів у жестах на класи:

- клас моноквантифікаторів – це група жестів, які завжди вживаються лише одині (СОНЦЕ тощо);
- клас поліквантифікаторів – це група жестів, які завжди вживаються лише у множині (ГРОШІ, ТРАВА тощо);
- клас трансквантифікаторів – це група жестів, які можуть вживатися і в одині, і у множині (ДЕНЬ – ДНІ – ДВА ДНІ, КНИГА – КНИГИ тощо).

Поряд з цією класифікацією варто також диференціювати типи квантифікаторів множини у жестах на визначений та невизначений типи.

Перший тип – це визначена множина, коли квантифікатор чітко вказує, яка саме кількість того, про що йдеться. В більшості жестових

одиниць української жестової мови найбільш поширеними є використання конфігурації відповідних кількісних числожестів для вираження значення певної кількості. У кількості від двох до десяти, тобто як зазначалося вище від двоїн до десятиїн. Поряд із цим в певній групі жестів цього типу в якості числового квантифікатора використовується кількість повторів руху. Зазвичай цей спосіб використовується для позначення двоїни та троїни.

Другий тип – це невизначена множина, коли в жесті числовий квантифікатор не уточнює кількість того, про що йдеться. Зазвичай це жестові одиниці, які утворюються як складені жести, тобто з додаванням до жесту-основи жестів множини, як-от: ВСІ, БАГАТО, ПОВНО, РІЗНІ тощо. Також до цієї категорії належать і ті жести, кількісні характеристики яких утворено через зміну руху в жесті-основі. Від визначеної множини, яка також часто утворюється саме через зміну кількості повторів руху як складової жесту, невизначена множина відрізняється мірою фіксованості руху руки в кінцевій точці. При невираженій фіксованості руху руки тип множини буде невизначений, якщо ж фіксованість руху виражена і циклічна, то це вказуватиме на множину визначеного типу.

Викладені особливості числових квантифікаторів жестів не вичерпують проблематику категорії числа в українській жестовій мові, а лише окреслюють основні її різновиди. Перспективами подальших лінгвістичних досліджень є вивчення правил використання різних способів творення множини.

Список використаних джерел:

1. Адамюк Н. Б., Дробот О. А., Замша А. В. Жестівник української жестової мови: мовний словник. Частина 1. Займенники. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2021. 303 с.
2. Адамюк Н. Б. Особливості синонімії в українській жестовій мові (на практичному матеріалі). *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2015. Вип. 8. С. 8–18.
3. MacHadjah T. Number marking in Ghanaian Sign Language. MPhil Thesis. Legon : University of Ghana, 2016.
4. Zamsha A. V. The category of quantity in signs of Ukrainian Sign Language. International scientific conference «Current trends and fields of philological studies in the challenging reality» : conference proceedings (July 29–30, 2022, Riga, the Republic of Latvia). Riga : Baltija Publishing, 2022. P. 268–270. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-227-2-67>